

Darsgårde

Kabeldragning i gravfält

Förundersökning i form av schaktövervakning

Skederid 39:1
Darsgårde 2:11
Skederid socken
Norrtälje kommun
Uppland

Christian Gatti

Darsgårde

Kabeldragning i gravfält

Förundersökning i form av schaktövervakning

Skederid 39:1
Darsgårde 2:11
Skederid socken
Norrtälje kommun
Uppland

Christian Gatti

Utgivning och distribution:
Stiftelsen Kulturmiljövård
Stora gatan 41, 722 12 Västerås
Tel: 021-80 62 80
Fax: 021-14 57 20
E-post: info@kmmmd.se

© Stiftelsen Kulturmiljövård 2014

Omslagsfoto: Sydöstra delen av gravfältet Skederid 39:1. Foto från NV av Christian Gatti.

Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet. Ärende nr MS2012/02954.

ISBN: 978-91-7453-343-9

Tryck: Just Nu, Västerås 2014.

Innehåll

Sammanfattning.....	5
Inledning.....	6
Målsättning och metod.....	6
Topografi och fornlämningsmiljö	6
Genomförande	7
Undersökningsresultat.....	8
Utvärdering	10
Referenser.....	12
Kart- och arkivmaterial	12
Tekniska och administrativa uppgifter	12

Figur 1. Undersökningsplatsens läge, markerat med en röd ring. Utdrag ur digitala Terrängkartan. Skala 1:50 000.

Sammanfattning

Under två dagar i mars 2014 utförde Stiftelsen Kulturmiljövård (KM) en arkeologisk förundersökning i form av en schaktövervakning inom fornlämning Skederid 39:1, ett gravfält.

Den arkeologiska insatsen föranleddes av ombyggnation av elnät. Initialt berördes två fornlämningar av det planerade arbetet, Skederid 39:1 (gravfält) och Skederid 101:1–5 (boplats) inom fastigheterna Darsgårde 2:1 respektive Västra Ledinge 5:8, Norrtälje kommun. Schaktningssträckan ändrades för Skederid 101:1–5, vilket innebar att ingen arkeologisk medverkan erfordrades för nämnda fornlämning.

I ledningsschaktet inom Skederid 39:1 påträffades sex stenpackningar tillhörande gravar.

Inledning

O’TEC Elkonsult AB har fått i uppdrag av Norrtälje Energi AB, att schakta för elkabel och elstationer som ska ersätta luftledningar. Arbetet utförs med maskin längs vägar och diken. Schaktbredd beräknas vara cirka 0,5 meter och schaktdjup cirka 0,7 meter. Fornlämningsområdet till gravfältet RAÄ-nr Skederid 39:1 och boplatsen RAÄ-nr Skederid 101:1–5 berördes av det planerade arbetet. Till följd av detta har Länsstyrelsen i Stockholms län beslutat (dnr 4311-22651-2013) att en arkeologisk förundersökning i form av en schaktkontroll skulle göras inom fornlämningsområdet till RAÄ-nr Skederid 39:1 samt Skederid 101:1–5 inom fastigheterna Darsgårde 2:1 och Västra Ledinge 5:8, Norrtälje kommun. Stiftelsen Kulturmiljövård (KM) fick i uppdrag att utföra den arkeologiska övervakningen.

Efter att beställaren ändrat sträckan för elledning inom forn lämning RAÄ-nr 101:1–5, beslutade handläggare på länsstyrelsen att schaktövervakning där inte längre var nödvändig.

Målsättning och metod

Syftet med schaktövervakningen var att skydda arkeologiska konstruktioner eller fynd i samband med nedgrävning av kabel. Om det skulle framkomma arkeologiska lämningar som krävde mer omfattande dokumentation, skulle Länsstyrelsen komma att pröva ärendet på nytt.

Schaktövervakningen inom fornlämningsområdet innebar att följa maskin medan kabelschaktet grävdes och kontrollera om det framkom arkeologiska konstruktioner eller fynd. En översiktlig dokumentation bestående av digital fotografering och schaktbeskrivningar gjordes på plats.

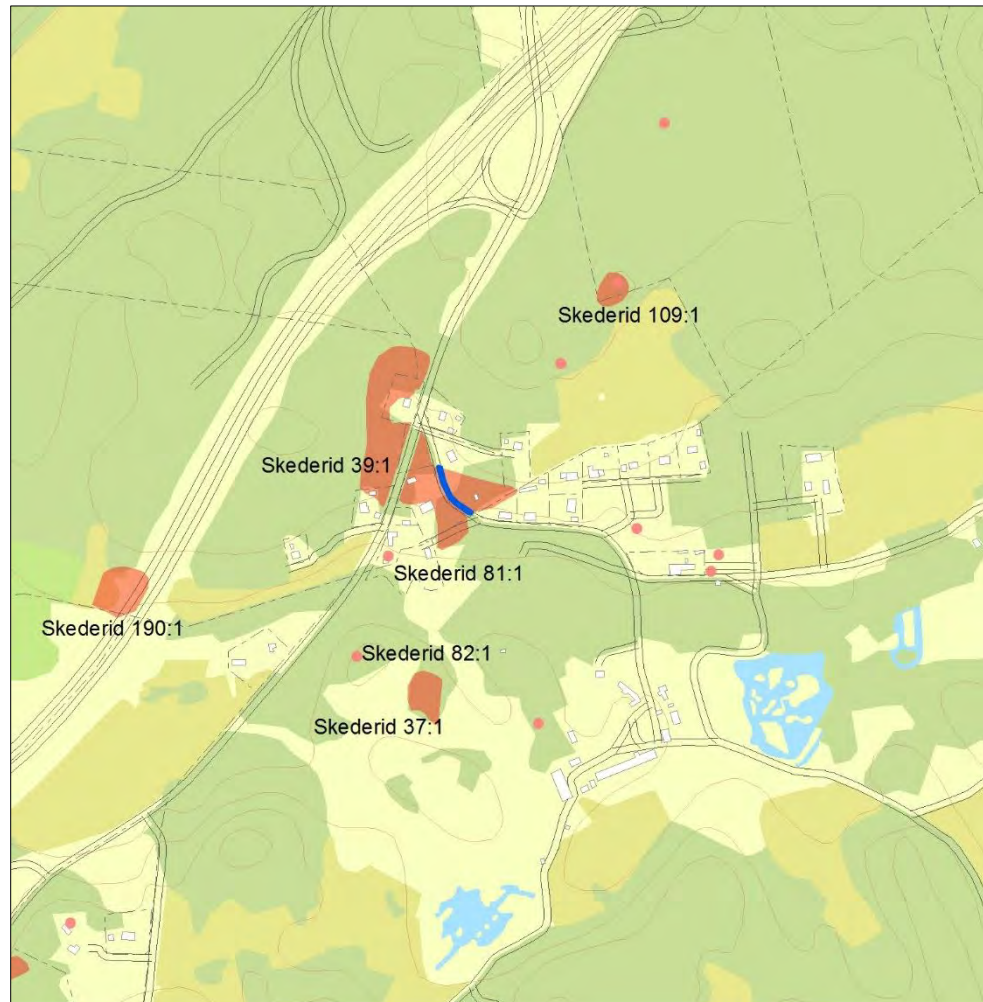
Topografi och fornlämningssmiljö

Undersökningsområdet ligger cirka fem kilometer söder om Finsta, i Skederid socken mellan Rimbo och Norrtälje (fig. 1). Gravfältet Skederid 39:1 delas i en västlig och en östlig del av Rialavägen (fig. 2). Arbetsområdet utgjordes av en cirka 90 meter lång sträcka inom den östra delen av gravfältet. Sträckan följde Österledingevägen, som löper i sydväst–nordöstlig riktning inom forn lämningen. Gravfältet ligger i plan och svagt sydsluttande sandmark på både tallskog och tomtmark och består av cirka 100 gravar. Gravarna utgörs av 1 hög, 1 rektangulär stensättning, 5 kvadratiska stensättningar och 93 runda stensättningar. Stensättningarna är övertorvade och cirka 3–16 meter i diameter och cirka 0,1–0,4 meter höga. Ett 20-tal stensättningar har hel eller ställvis kantränna och några har grop i mitten. Flera av stensättningarna uppvisar nutida skador, vilka har uppstått i samband med byggnation av fastigheterna och asfaltering av vägen. Inom fastigheten Darsgårde 2:11 finns minst en brunn och flera kablar nedgrävda, bl.a. en telekabel. Ingreppen har gjorts i olika omgångar och utan antikvarisk medverkan.

Fornlämning	Typ	Ytstorlek (m)	Status
Skederid 37:1	Gravfält	70×45	Fornlämning
Skederid 81:1	Hög	6,5 ø	Undersökt och borttagen
Skederid 82:1	Stensättning	9 ø	Fornlämning
Skederid 109:1	Lägenhetsbebyggelse	40×25	Övrig kulturhistorisk lämning
Skederid 190:1	Boplats	70×70	Undersökt och borttagen

Tabell 1. Fornlämningar närmast Skederid 39:1.

De närmast liggande fornlämningarna återfinns söder och sydväst om Skederid 39:1. Skederid 37:1 (gravfält) ligger cirka 160 meter söder om Skederid 39:1. Gravfältet utgörs av sex högar och 25 runda eller närmast runda stensättningar. Skederid 81:1 (hög) undersöktes och togs bort redan 1935. Skederid 82:1 (stensättning) ligger i skogsmark, på krönet av en bergig moränkulle, cirka 200 meter om Skederid 39:1. Cirka 300 meter i sydvästlig riktning fanns tidigare Skederid 190:1 (boplats) som undersöktes och togs bort i samband med byggnation av E18/Norrtäljevägen under 1990-talet.

Figur 2. Utdrag ur digitala fastighetskartan. Registrerade fornlämningar i FMIS är markerade med röd färg. Inom fornlämning Skederid 39:1 har den planerade sträckningen för den arkeologiska övervakningen markerats med blå färg. Skala 1:10 000.

Genomförande

Schaktövervakningen utfördes under sammanlagt två dagar i slutet av mars 2014. Schaktningen genomfördes med grävmaskin där grästorv, mylla och sand avlägsnades skiktvis i syfte att lokalisera eventuella anläggningar. Ledningsschaktet drogs parallellt med och på den östra sidan av befintlig väg (Österledingevägen). Schaktningen påbörjades i den södra delen av fastigheten och i det aktuella partiet.

Flera av gravarna syntes som gräsbeklädda förhöjningar intill vägen och för att minimera skaderisken drogs ledningsschaktet i ett grunt dike som följde vägen. Schaktet var 90

meter långt och 0,4–0,5 meter brett med ett djup på cirka 0,7 meter. Schaktet dokumenterades genom manuell inmätning, beskrivning och digital fotografering.

I syfte att inte skada gravar rensades stenpackningarna efter att de schaktats fram och där det var möjligt drogs schaktet runt anläggningen (nr 3 och 4). För att komma runt de större stenpackningarna (nr 5 och 6) krävdes det att större ytor schaktades fram och det fanns även en uppenbar risk att ytterligare anläggningar skulle framkomma. Kontakt togs därför med handläggare på länsstyrelsen för rådgivning. Den samlade bedömningen var att schakta fram större ytor skulle innebära för stort arbete i förhållande till uppdragets målsättning. Dragningen av ledningsschaktet flyttades därför ungefär 1,5–2 meter österut, in mot gravfältet i syfte att eventuellt återanvända ett tidigare nedgrävt teleschakt. Eftersom teleschaktet var markerat i samband med kabelutsättning var det lätt att hitta telekabeln. Grävmaskinisten fick order att inte gräva djupare än till telekabelmarkering. Därefter lades plaströr ovanpå markeringen i vilka de nya ledningarna skulle ligga (fig. 3).

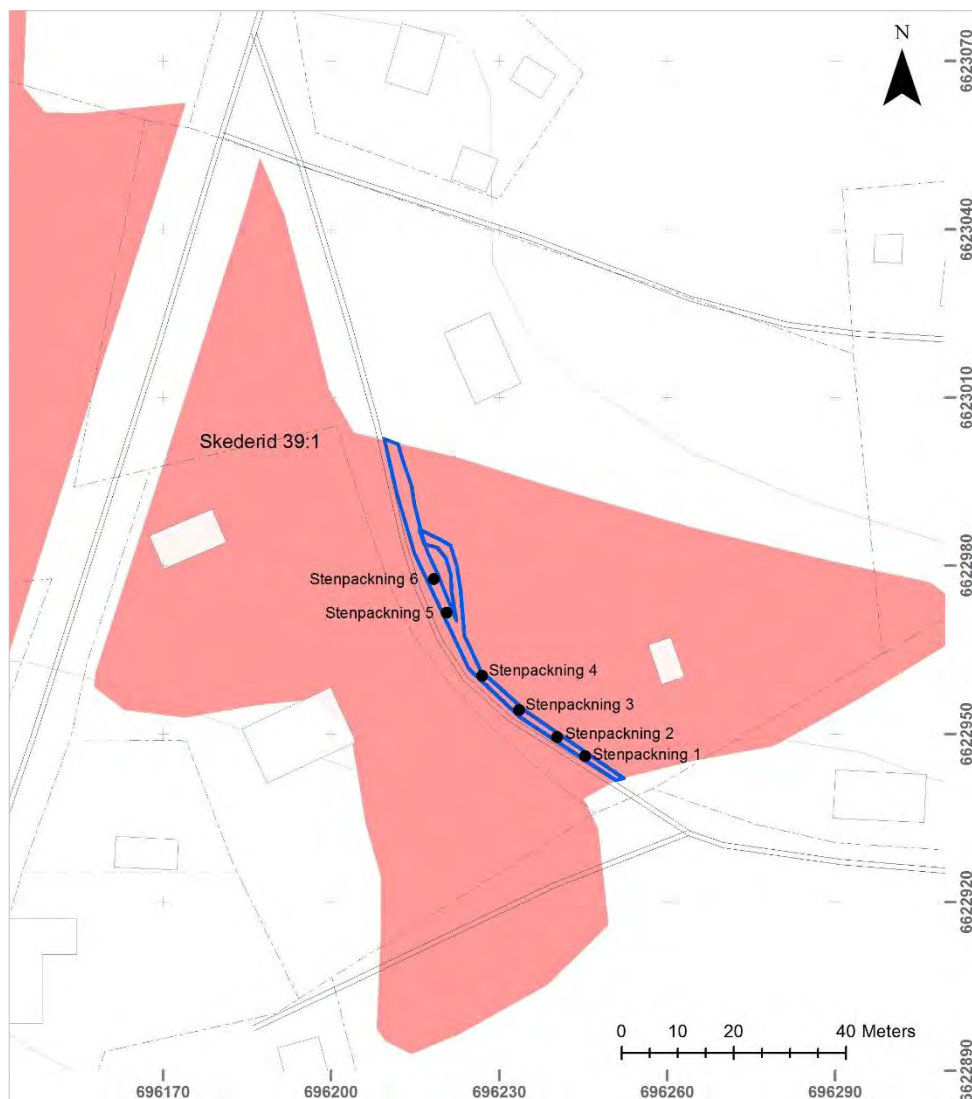

Figur 3. I schaktet till vänster ses stenpackning 5 och 6 (till höger om sandhögen som ligger på vägen). Det alternativa schaktet till höger (teleschaktet) visar inga rester av stenpackningar. Foto från SSV av Christian Gatti.

Undersökningsresultat

I ledningsschaktet framkom, på 0,2–0,3 meters djup, sex stenpackningar som utgjorde delar av gravar (fig. 4). Anläggningarnas fulla utbredning gick inte att fastställa då de begränsades av kabelschaktets bredd. Stenpackningarna 1, 2, 4, 5 och 6 såg ut att

fortsätta under Österledingevägen, såvida de inte schaktades bort i samband med asfaltering. Två av stenpackningarna (nr 1 och 2) var delvis skadade sedan tidigare. Anläggningarna påträffades cirka 0,2–0,3 meter under markytan och skador har förmodligen orsakats under arbete med väg och dikning. Den nya dragningen var 20 meter lång och endast 0,15–0,3 meter djup (fig. 3). Samtliga stenpackningar var likartade med avseende på form och stenstorlek. Inga spår efter kol eller brända ben kunde ses i anläggningarna eller i schaktet. Inga fynd påträffades.

Figur 4. Schaktplan med den ändrade sträckning. Skala 1:10 000.

Stenpackning nr 1 påträffades sju meter från schaktets södra ände. Den var 2 meter lång och utgjordes av rundade stenar i storleken upp till cirka 0,25 meter. Området var omrört.

Stenpackning nr 2 påträffades efter ytterligare 5 meter från schaktets södra ände. Den var 2 meter lång och utgjordes av rundade stenar i storleken upp till cirka 0,25 meter. Anläggningen var störd sedan tidigare. Takpannor hittades ovanpå stenpackningen.

21 meter från schaktets södra ände påträffades *stenpackning nr 3*. Den utgjordes av rundade stenar i storleken upp till cirka 0,25 meter. Stenpackningen var 0,7 meter lång.

Stenpackning nr 4 framkom 29 meter från schaktets södra ände. Den utgjordes av rundade stenar i storleken upp till cirka 0,25 meter. Stenpackningen var 1,8 meter lång.

Stenpackning 5 framkom 40 meter från schaktets södra ände. Den var 5,6 meter lång och innehöll rundade stenar i storleken upp till 0,25 meter.

Stenpackning 6 var den största anläggningen med en längd på 6,6 meter och innehöll rundade stenar i storleken upp till 0,25 meter. Stenpackningen började vid 50 meter från schaktets södra ände.

Utvärdering

Gravarna är många till antalet och väl synliga ovan mark. Gravfältet innehar flera skador som har åsamkats under modern tid. Inom fornlämningen finns bl.a. hus, brunnar, vägar och nedgrävda kablar. Den asfalterade vägen som delar gravfältet i två delar verkar vara lagd direkt ovanpå flera gravar och möjligen ligger den som skydd. Dikningen intill vägen har troligtvis skadat ett flertal gravar. Schaktövervakningen bidrog till att inga ytterligare skador åsamkades fornlämningen, i samband med ledningsdragningen.

Figur 5. Stenpackning nr 3. Foto från väster av Christian Gatti.

Figur 6. Stenpackning nr 4. Foto från öster av Christian Gatti.

Figur 7. Stenpackning nr 2. Foto från öster av Christian Gatti.

Figur 8. Stenpackning nr 1. Foto från sydost av Christian Gatti.

Referenser

Kart- och arkivmaterial

Digitala fastighetskartan

Digitala terrängkartan för Uppland

Fornminnesregistret, FMIS. <http://www.fmis.raa.se/cocoon/fornsok/search.html>

Tekniska och administrativa uppgifter

<i>KM projekt nr:</i>	13132
<i>Länsstyrelsen dnr, beslutsdatum:</i>	4311-22651-2013, 2013-10-16
<i>Undersökningsperiod:</i>	25–26 mars 2014
<i>Exploateringsyta:</i>	90 löpmetr
<i>Personal:</i>	Christian Gatti
<i>Belägenhet:</i>	Darsgårde 2:11, Skederid socken, Norrtälje kommun, Stockholms län, Uppland
<i>Ekonomisk karta:</i>	11J4a NV (RT90)
<i>Koordinatsystem:</i>	SWEREF 99 TM
<i>Koordinater:</i>	X6622941 Y696251
<i>Höjdsystem:</i>	RH 2000
<i>Inmättningsmetod:</i>	Manuell
<i>Dokumentationshandlingar:</i>	Fotografier förvaras hos ATA.
<i>Fynd:</i>	-